

De Westvlaamse zuiveleconomie

Bij het behandelen van het in de titel vermelde onderwerp moet in essentie de vraag beantwoord worden, of er een specifiek Westvlaamse zuiveleconomie bestaat. Met andere woorden, of het mogelijk is in de Westvlaamse zuiveleconomie belangrijke facetten te onderscheiden welke haar een eigen plaats doen innemen in de nationale zuiveleconomie? Zo ja, welke is deze plaats?

Voor de in deze sektor minder ingewijde lezer weze hier even herinnerd aan de algemene grondslagen waarop de laatste jaren de Belgische zuivelpolitiek berust.

In ons land heeft de melkveehouder sedert het einde der naoorlogse ravitailleringssystemen de vrije keuze nopens de wijze waarop hij de melk van zijn bedrijf wil valoriseren. Hij kan deze hoeveelheid melk integraal of gedeeltelijk leveren aan de zuivel-fabriek zijner keuze. Hij mag van zuivelfabriek veranderen wanneer hij het wenst. Hij kan zelfs leveren aan meerdere fabrieken terzelfdertijd, wanneer dit mogelijk is. Zonderling genoeg zijn er in de provincie enkele tientallen veehouders die dit laatste systeem toepassen. De veehouder mag de volle melk leveren, of alleen de room of zelfs alleen de afgeroomde melk, zo de fabriek dit aanvaardt. Hij kan de melk ook aanwenden op het bedrijf zelf. Hij mag, op het bedrijf zelf, de melk verkopen aan de verbruiker, eventueel ook de boter van eigen fabricatie, dit zonder enige beperking of speciale toelating. Voor de boter verkocht buiten de bedrijfszetel of voor de verkoop aan handelaars is echter een vergunning vereist, uitgereikt door de Nationale Zuiveldienst, een parastataal organisme belast met de uitvoering van de zuivelpolitiek van de Minister van Landbouw. De voorwaarden tot het verkrijgen van deze zogenaamde karnvergunning zijn hoegenaamd niet streng. De melkveehouder welke de melk van eigen produktie wenst uit te venteen moet hiervoor eveneens een vergunning bezitten. De technische eisen gesteld tot het bekomen van deze vergunning zijn eerder zwaar, althans voor de toestanden die hier heersen.

Uit wat voorafgaat blijkt, dat de Belgische veehouder een zeer grote vrijheid bezit nopens de bestemming, die hij aan de melk wenst te geven. Dergelijke toestand biedt enerzijds alle voordelen door de vrije mededinging verschaft, maar bemoeilijkt anderzijds zeer sterk het voeren van een planmatige overheids-politiek. Dit komt des te scherper tot uiting daar men op het gebied van de melkbestemming geografische tendensen kan onderscheiden. Zo wordt het zuiden van het land vooral gekenmerkt door de produktie van hoeveboter en het leveren van room aan de zuivel-fabrieken. In het noorden daarentegen wordt de melk overwegend onder de vorm van melk aan de zuivel-fabrieken geleverd, al zijn hier ook regionaal wel verschillen waar te nemen. Dit legt uit waarom de fabricatie van konsumptiemelk, kaas en melkpoeder overwegend in het Vlaamse land te vinden is.

Toen ruim tien jaren geleden, omwille van de stijgende melkproduktie, de scherpe concurrentie en de invloed van internationale akkoorden waardoor de afzetmogelijkheden verminderden, de melkprijs aan producent dreigde ineen te storten, was de overheid verplicht maatregelen te nemen. Het was niet zo eenvoudig om zonder kwantitatieve produktiebeperkingen en met vrijwaring van de hoogst mogelijke vrijheid in de bestemming van de melk een systeem te vinden, dat aan elke melkproducent een melkprijs waarborgde die door de deskundigen als voldoende werd aangezien.

In die jaren bestond het zuivelprobleem hoofdzakelijk in het gebrek aan valorisatiemogelijkheden voor de afgeroomde melk. Daarom werd de oplossing gezocht in het verlenen van toelagen aan produkten waarin grote hoeveelheden afgeroomde melk kunnen verwerkt worden, namelijk kaas, melkpoeder, hoofdzakelijk afgeroomde en ingedikte melk. De verleende toelage in 1952, eerste volledig jaar waarin deze politiek werd toegepast, bedroeg 75 miljoen F. Voor 1963 bedragen de vooruitzichten ongeveer 400 miljoen F. Deze verhoging vloeit niet zozeer voort uit een stijging van de premie per kilogram gefabriceerd

J. JORDENS

Ingenieur-Dienstchef Nationale Zuiveldienst

Westvlaamse bedrijven

produkt, dan wel uit het stijgen van de totale produktie en het produceren van duurdere vetrijke produkten, zoals volle melkpoeder. In de laatste jaren is in België namelijk ook een overschot aan botervet ontstaan. Dit wordt gedeeltelijk verwerkt in vetrijke derivaten, gedeeltelijk uitgevoerd tegen wereldmarktprijzen, die gevoelig lager liggen dan de onze. Een aangepast opslagplan brengt evenwicht in het aanbod tijdens de verschillende seizoenen. Het is belang-

rijk indachtig te zijn dat in ons land elke zuivelfabriek het recht heeft de soort en de hoeveelheid zuivelprodukten te fabriceren die ze verkiest, dit voor zover de melkaanvoer het toelaat en aan de technische vereisten, gesteld door het Ministerie van Landbouw, wordt voldaan. Er bestaat echter één praktische beperking, namelijk voor de gesubsidieerde derivaten. Deze zijn gekontingenteerd en het zou zeer oneconomisch zijn voor een zuivelfabriek het toegestane kontingent te

Rijpingslokaal van harde kaas, type Gouda. Warmte en vochtregeling geschieden automatisch

Foto J. Jordens

overschrijden, aangezien voor dit gedeelte geen toelage wordt verleend. Het belang van deze toelagen moge blijken uit volgend staatje opgesteld voor 1961.

Produkt	Benaderende verkoopprijs per kg af fabriek	Gemiddelde toelage per kg
Kaas : Gouda 48+	29 - 30 F	15,46 F
Poeder : volle Spray	20,50 F	14,75 F
afgeroomde Roller	8,50 F	3,85 F

De premies evenals de minimumprijs aan de veehouders worden maandelijks vastgesteld.

Na dit schematisch overzicht betreffende de algemene lijnen der Belgische zuivelpolitiek zal getracht worden aan de hand van de bijzonderste statistische gegevens voor verschillende jaren de positie der West-vlaamse zuiveleconomie te bepalen.

I. De Melkproductie

Volgens de landbouwtelling van 1 januari 1963 bedroeg de melkveestapel 1.065.000 koeien voor het ganse land, waarvan 141.000 voor West-Vlaanderen, hetzij 13,2 %. Volgende staat geeft een overzicht van de toestand in de andere provincies (afgeronde cijfers).

Antwerpen	106.000
Brabant	98.000
Oost-Vlaanderen	146.700
Henegouwen	135.000
Luik	183.000
Limburg	63.000
Luxemburg	98.000
Namen	94.000

Gezien de gemiddelde melkoprangst per dier in West-Vlaanderen een vrij hoog peil bereikt in verhouding tot het nationale gemiddelde mag, mede met de te verwachten evolutie in de melkveeëxploitatie, aangenomen worden dat deze provincie een steeds meer vooraanstaande rol in de zuivelproductie zal spelen.

II. De Melkbestemming

Er zij hier opgemerkt dat de gemiddelde jaarlijkse melkproductie per dier niet gekend is. Ze wordt thans geschat op 3.700 liter waarbij zeer sterke regionale en individuele verschillen in acht te nemen zijn. De enige precieze gegevens welke gekend zijn hebben betrekking tot de leveringen aan de zuivelfabrieken.

Door het verschil te berekenen tussen de geschatte melkoprangst en de aan de fabrieken geleverde melk, bekomt men de hoeveelheid melk op de boerderij verbruikt of verwerkt tot boter en kaas. De cijfers die men hieromtrent kan naar voor brengen zijn dus slechts min of meer benaderend.

Aan de hand van de gekende statistische gegevens over een langere periode bekeken, is het echter toch mogelijk de karakteristieken voor een bepaalde streek en de vooruitzichten voor de toekomst te bepalen. Om de evolutie en de verhoudingen aan te tonen kiezen we de jaren 1958, 1961 en 1962. Sommige cijfers werden afgerond omwille van de overzichtelijkheid, wat echter niets verandert aan de essentie van de verstrekte gegevens. Ze hebben uitsluitend betrekking tot de industriële productie.

Liter melk geleverd aan de zuivelfabrieken

(room omgezet tot melk)
(1.000 liter)

Jaartal	België	West-Vlaanderen	%
1958	2.044.000	258.000	12,6
1961	2.184.000	297.000	13,0
1962	2.290.000	330.000	14,4

Teruggave aan de veehouders

(1.000 liter)

1958	330.892	64.307	19,4
1961	239.605	49.286	20,5
1962	232.906	50.187	21,5

Fabrikatie konsumptiemelk

(1.000 liter)

1958	412.485	26.687	6,5
1961	456.484	27.874	6,1
1962	470.486	28.795	6,1

Voor het jaar 1962 was het procentuele aandeel van West-Vlaanderen in de fabricatie der verschillende melksoorten als volgt :

AA-melk	: 10,6 %
A-melk	: 0,2 %
losse gepasteuriseerde melk	: 16,6 %
gepasteuriseerde melk in flessen	: 7,9 %
gesteriliseerde melk	: 3,7 %

Fabrikatie melkerijboter

(1.000 kg)

1958	50.204	7.300	14,5
1961	55.456	8.329	15,0
1962	55.502	8.635	15,5

Harde kaas, type Gouda

(1.000 kg)

Jaartal	België	West-Vlaanderen	%
1958	3.957	1.578	39,9
1961	9.413	2.996	31,8
1962	12.166	3.628	29,8

Ten titel van vergelijking weze hier vermeld dat Nederland in 1961 212.000.000 kg kaas fabriceerde waarvan 108.000.000 kg werd uitgevoerd. Van deze hoeveelheid werd door België circa 22.000.000 kg ingevoerd.

Halfharde kaas, type St. Paulin

(1.000 kg)

1958	973	498	51,2
1961	1.247	656	52,6
1962	1.320	729	55,1

In 1962 produceerde West-Vlaanderen als andere kaassoorten in % van de nationale produktie :

kaas met gekookt zuivel:	54 %
verse kaas	: 2,54 %
Brie	: 18,13 %
Camembert	: 30,74 %

Volle melkpoeder

(1.000 kg)

1958	4.220	327	7,7
1961	13.836	1.603	11,5
1962	18.983	2.266	11,9

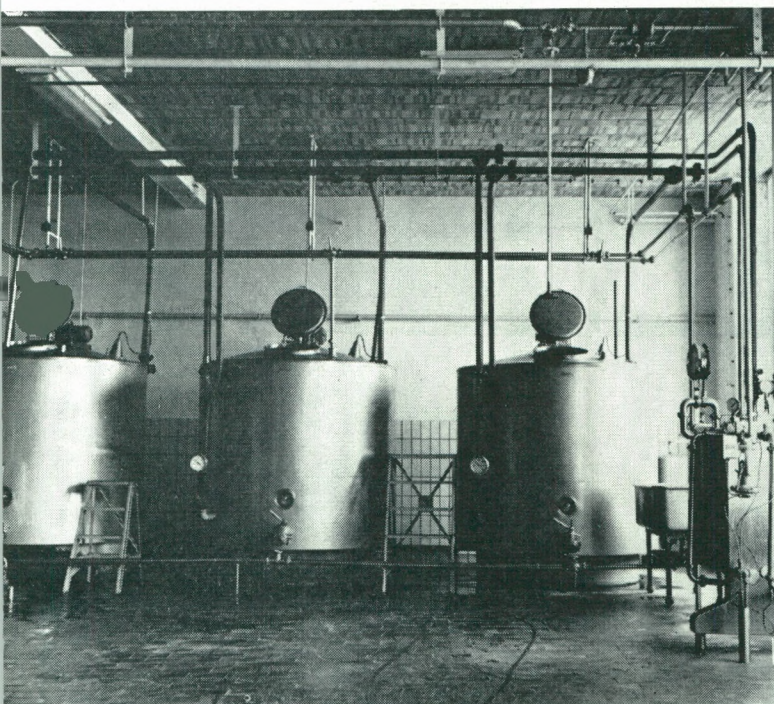
Afgeroomde melkpoeder

(1.000 kg)

1958	25.638	3.168	12,4
1961	35.183	4.354	12,4
1962	35.546	3.883	10,9

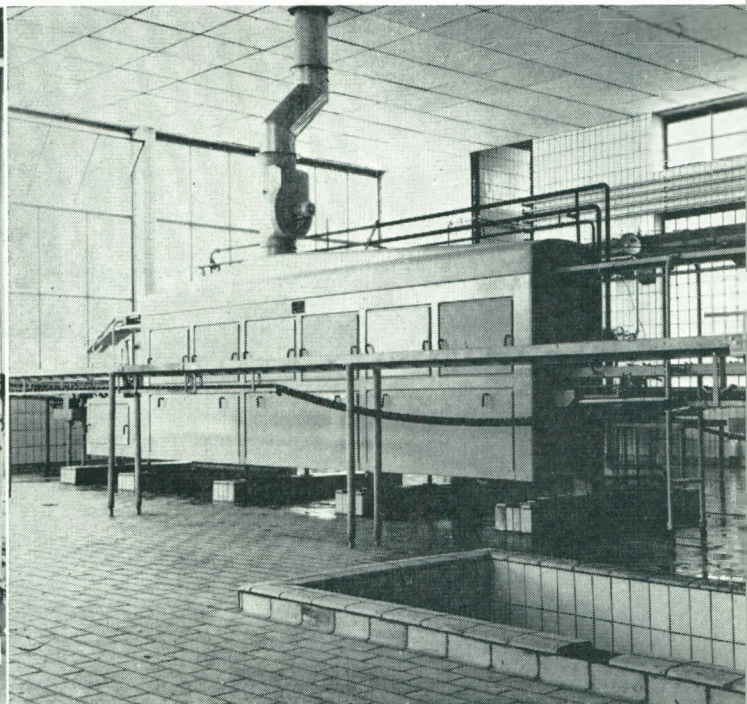
In 1962 heeft West-Vlaanderen 4,3 % van de yoghurt en 8,2 % van de chocolademelk gefabriceerd; verder nog relatief onbeduidende hoeveelheden pap, konsumptieijs en weipoeder.

Er zijn twee belangrijke zuivelprodukten, die in West-Vlaanderen in het geheel niet worden gefabriceerd, namelijk smeltkaas en ingedikte melk. Beide produkten worden ten andere hoofdzakelijk bereid door gespecialiseerde, kapitaalkrachtige firma's.

Batterij roomrijpingstanks, opgesteld in het karnlokaal

Foto J. Jordens

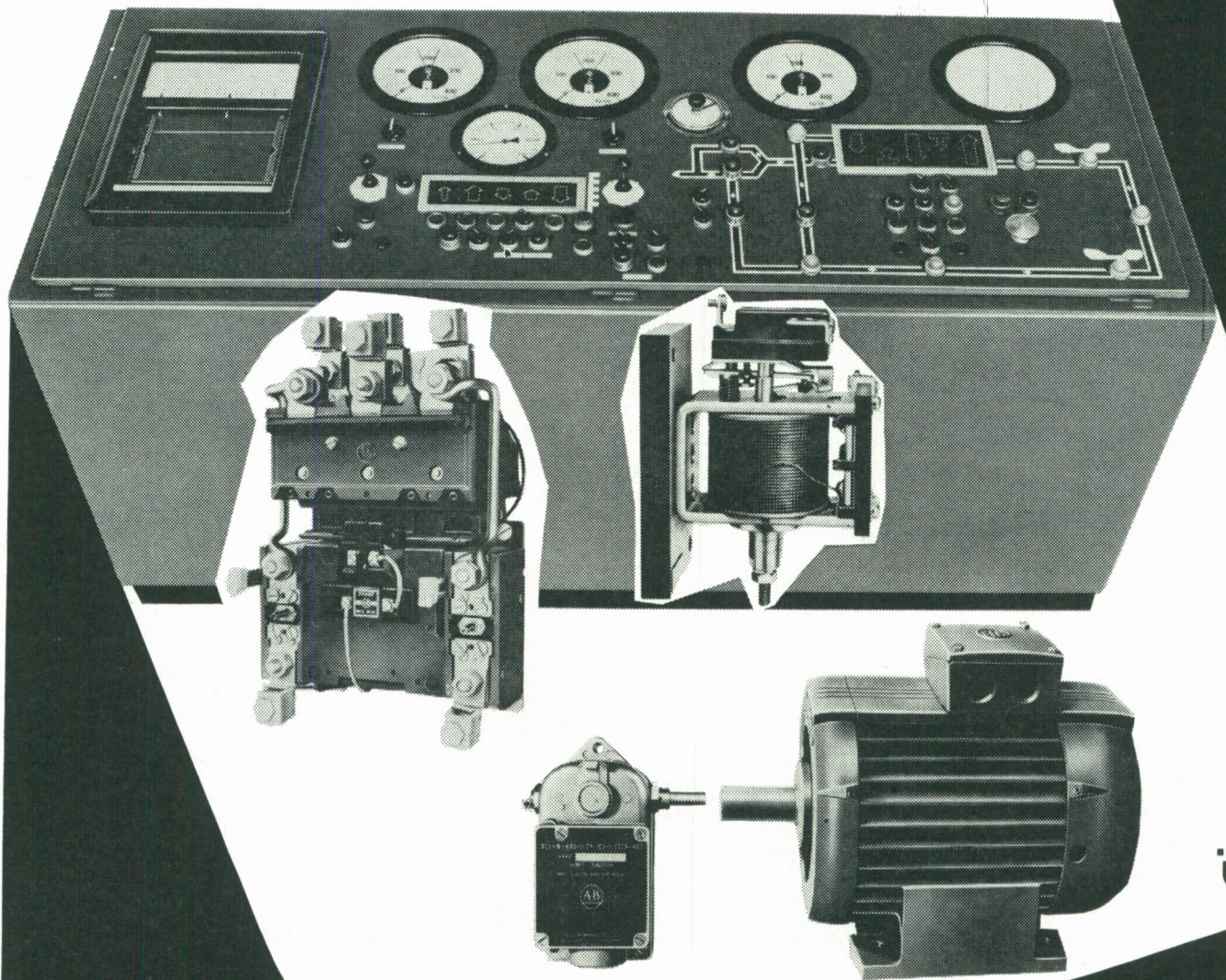
Melkontvangstlokaal met kruikenwasmachine

Foto J. Jordens

ELECTRO-INDUSTRIËLE APPARATUUR

etn **vandecappelle** *nv.*

studie, samenstelling en oplossing van uw
moeilijkste automatie problemen in fabricage,
montage, e. a. bedrijfstakken.
degelijk materiaal waarborgt hoge bedrijfszekerheid.

di
artex

RUMBEKESTEENWEG 279 ROESLARE - TEL. 051/230.81 (3 l.)

III. De Westvlaamse Zuivelindustrie

Er zijn voor het ogenblik in West-Vlaanderen 26 zuivelfabrieken. Alhoewel elke klasseindeling iets willekeurig behelst, vormt volgende tabel toch een behoorlijke weergave van het relatieve belang der verschillende fabrieken. De tabel is gesteund op de totale aanvoer, melk en room, deze laatste omgezet in melk.

Opgehaalde melk in 1962 (miljoen liter)	Aantal fabrieken
meer dan 30	3
13 - 22	7
8 - 13	5
minder dan 6	11

65 % der veehouders leveren de melk aan de 10 fabrieken in de eerste twee groepen gerangschikt.

In totaal worden in de Westvlaamse zuivelindustrie 1.161 man tewerkgesteld, melkvoerders inbegrepen. In 3 bedrijven werken meer dan 100 man, in 5 bedrijven meer dan 50.

In 1962 werd door de Westvlaamse zuivelindustrie circa 1.150 miljoen F aan de melkveehouders-leveranciers uitbetaald, d.i. per liter melk ongeveer 0,10 F meer dan de van overheidswege vastgestelde richtprijs.

Een vraag die hier moet gesteld worden is, of in de toekomst de leveringen aan de zuivelfabrieken nog zullen toenemen. Stellen we eerst vast, dat de roomleveringen in 1959 nog 14 % van de totale aanvoer bedroegen. In 1962 was dit slechts 9 %, dus een daling van 5 % op drie jaar. Deze tendens zal allicht voortduren, zodat hierdoor een grotere hoeveelheid afgeroomde melk in de zuivelfabrieken zal terecht komen. Verder waren er einde 1961 nog 3.411 vergunningen voor de fabricatie van hoeveboter, terwijl er voor 1963, dus een jaar later, slechts 2.856 vergunningen werden uitgereikt, dus een daling met 16 %.

Volgens uiteraard benaderende berekeningen kan het aantal Westvlaamse melkveehouders die melk of room leveren aan een zuivelfabriek, geschat worden op circa 20.000 (waarvan circa 1.650 roomleveranciers). Aangezien er ongeveer 25.300 melkveehouders in de provincie zijn, vloeit hieruit voort dat het aantal leveranciers nog gevoelig kan verhogen. Omwille van sociale, financiële en wettelijke redenen zal dit waarschijnlijk nogal vlug geschieden.

Moeilijker is het te voorspellen of de melkveestapel nog zal uitbreiding nemen. De produktie per dier kan echter in vele gevallen door selectie, doelmatige voeding en ziektebestrijding nog behoorlijk opgedreven worden.

IV. De Westvlaamse Zuiveleconomie

Alhoewel in wat voorafgaat vrij veel cijfers werden gegeven, is dit alles nog zeer onvolledig. Een meer diepgaande en veel uitgebreider studie over de Westvlaamse zuivelsektor zou, gezien zijn belang voor de landbouw, zeker verantwoord zijn. Toch zullen we trachten, in het korte bestek van dit artikel, uit de verstrekte gegevens enkele karakteristieken, eigen aan de Westvlaamse zuiveleconomie, nader te omschrijven.

Alle tekenen wijzen er op dat de in West-Vlaanderen geproduceerde melk spoedig voor een zeer hoog procent aan de zuivelfabrieken zal geleverd worden. De mate waarin deze industrie opgewassen is voor haar taak zal dus in grote mate bepalend zijn voor de rendabiliteit van de zuivelsektor.

Als fabrikant van konsumptiemelk en vloeibare derivaten is West-Vlaanderen minder belangrijk. Dit wordt blijkbaar veroorzaakt door het afwezig zijn van grote konsumptiecentra in de onmiddellijke nabijheid der fabrieken. Er zijn overigens steeds meer fabrieken die deze bedrijfstak overlaten aan meer gespecialiseerde konsumptiemelkbedrijven, doorgaans buiten de provincie gelegen. Voor de bevoorrading van het eigen cliënteel worden dan de produkten uit deze gespecialiseerde bedrijven betrokken. De coöperatieve fabrieken hebben zich tot dit doel aangesloten bij een Oostvlaamse intercoöperatie.

Ook voor de melkpoeder bestaat een soortgelijke toestand. Al wordt in deze provincie meer dan 10 % van 's lands produktie gefabriceerd, hoofdzakelijk in één enkele fabriek, dan gaan heel grote hoeveelheden melk naar Oost-Vlaanderen om aldaar verpoederd te worden, respektievelijk in een coöperatieve en een private melkpoedercentrale.

Deze beweging van melk van West- naar Oost-Vlaanderen en vice versa vertoont, in cijfers uitgedrukt, het volgende beeld voor het jaar 1962 (afgeronde cijfers):

	Volle Melk	Afgeroomde Melk
Westvlaamse melk geleverd aan Oost-Vlaanderen	19.300.000 L.	51.200.000 L.
Oostvlaamse melk geleverd aan West-Vlaanderen	1.900.000 L.	200.000 L.
Verskil	17.400.000 L.	51.000.000 L.

Hieruit blijkt duidelijk dat de beweging zeer eenzijdig naar Oost-Vlaanderen gericht is. Dit betekent m.a.w. dat ongeveer één vierde der aan de West-

vlaamse zuivelfabrieken geleverde melk als volle of afgeroomde melk naar Oost-Vlaanderen wordt vervoerd.

Als boterproducent is West-Vlaanderen belangrijk. Ook kwalitatief staat deze provincie vooraan. Er werd de laatste jaren in deze tak zeer sterk gemoderniseerd en de gunstige resultaten hebben niet op zich laten wachten. Toch is het waarschijnlijk dat het in de toekomst noodzakelijk zal blijken grotere hoeveelheden onder eenzelfde merk te kunnen aanbieden dan nu het geval is. In West-Vlaanderen is het goede zuivelbedrijf van middelmatige omvang sterk vertegenwoordigd. Dit biedt voordelen, maar anderzijds zou dit een handicap kunnen betekenen in een verruimde markt waar grote hoeveelheden met gestandaardiseerde kwaliteit en verpakking worden gevraagd.

Als producent van harde en halfharde kaas is West-Vlaanderen België's eerste provincie. Toch valt op te merken dat het aandeel van de Goudakaas in 's lands produktie van 1958 tot 1962 met 10 % is gedaald. Dit komt doordat in een paar andere provincies nieuwe kaasfabrieken werden opgericht, terwijl in West-Vlaanderen veelal met de sedert jaren bestaande installaties werd voortgewerkt. Gelukkig is hierin de laatste maanden een zeer sterke kentering ten gunste getreden. Van de tien thans bestaande kaasfabrieken zullen er binnenkort verschillende tot de grootste en best uitgeruste van het land gaan behoren. Dit is des te belangrijker daar voor de harde kaas de binnenlandse behoeften op verre na niet door de eigen produktie worden gedekt.

De fabricatie van kwaliteitskaas is moeilijk. Een goede grondstof, hoge vakbekwaamheid, ervaring en vooral aanhoudende oplettendheid zijn naast een behoorlijke installatie onontbeerlijk om het beoogde doel te bereiken. Er wordt in West-Vlaanderen goede kaas gefabriceerd. Er is echter nog steeds een te grote kwantiteit, ongeveer de helft van de produktie, die niet aan de hoogste eisen voldoet. Dit leidt niet alleen tot verliezen in toelagen en verkoopprijs, maar belet eveneens de mogelijkheid tot uitvoer. België heeft immers reeds een vrij behoorlijke kaasexport, voornamelijk naar West-Duitsland. In 1962 werd ongeveer drie miljoen kg. harde kaas uitgevoerd. Het Westvlaamse aandeel hierin bedroeg slechts 17 %, terwijl de Westvlaamse kaasproduktie 30 % van de nationale produktie bedroeg. Tekenen van verbetering zijn reeds merkbaar, maar een ernstige en volgehouden inspanning zal toch nodig zijn in deze voor West-Vlaanderen zo belangrijke sektor.

In het algemeen moet nochtans gezegd worden, dat de Westvlaamse zuivelindustrie zich zeer behoor-

lijk heeft aangepast aan de eisen gesteld door de abnormaal snel stijgende melkaanvoer der laatste jaren. Er rijzen echter reeds nieuwe problemen aan de horizon. De sociale evolutie met betrekking tot de verkorting van de werktijd en het zondagwerk zal ernstige vraagstukken in het leven roepen, vooral in verband met de opslag, de kwaliteit en de verwerking der aangevoerde grondstof. Er kan eerder dan verwacht een gans nieuwe toestand ontstaan waarvoor nu reeds de studie zou moeten worden aangevat. Het tekort aan getraind kaderpersoneel en geschoolde werkrachten stelt de direktors van vele bedrijven voor een schier onmogelijke taak. In dit verband moet gewezen worden op een in het begin van 1963 door het Produktiviteitscentrum West-Vlaanderen ingerichte cursus voor bedrijfsleiders die tot een waar succes is uitgegroeid. Dit succes bewijst dat de bedrijfshoofden beseffen welke eisen thans gesteld worden aan bedrijven die « van ambacht tot industrie zijn ontwikkeld », zoals het zeer terecht door een lesgever in deze cursus werd gezegd. Meer voorlichting, onderwijs en scholing zijn echter in ieder geval voor het personeel der zuivelindustrie dringend nodig.

V. De Grondstof

Meer dan in gelijk welke andere industrie speelt in de zuivelnijverheid de kwaliteit van de grondstof een zeer belangrijke rol voor de kwaliteit der afgewerkte produkten. Geen enkele fabriek, zij weze nóg zo modern uitgerust en nóg zo goed geleid, kan kwaliteitsprodukten fabriceren wanneer de aangevoerde melk niet aan minimum kwaliteitseisen voldoet. Het lijkt me daarom in het kader van deze studie onontbeerlijk een overzicht te geven van de toestand op dit gebied.

Gezien het primordiaal belang van deze kwestie moet klare taal worden gesproken. De gemiddelde hygiënische kwaliteit van de aan de zuivelfabrieken geleverde melk is zeer onvoldoende, om het dan nog op vrij eufemistische wijze uit te drukken.

In het verleden werden verschillende initiatieven genomen om in deze toestand verbetering te brengen, echter met weinig gevolg. Op initiatief van de provinciale overheid werd dan het « Provinciaal Comité ter Bevordering van de Afzet van gezonde Melk » gesticht, onder wiens impuls op 1 april 1960 een aanvang kon gemaakt worden met een fakultatieve kwaliteitsbepaling en -betaling van de melk. Aangezien op een paar uitzonderingen na alle zuivelfabrieken hierbij aansloten, zijn 96 % der melkveehouders-leveranciers bij deze aktie betrokken. Maandelijks wordt in de zuivelfabriek een monster genomen van de melk van elke

leveraar. In het Provinciaal Centrum voor Nijverheids-teelten worden op deze monsters verschillende kwaliteitsbepalingen verricht, tengevolge waarvan de melk in een der drie vastgestelde kwaliteitsklassen wordt gerangschikt. De uitslagen worden medegedeeld aan elke veehouder en aan de betrokken zuivelfabriek. Deze betaalt aan de veehouders gerangschikt in een der beide eerste categorieën een premie welke thans 0,05 F per liter melk bedraagt. Dit is niet erg veel, maar de financiële mogelijkheden zijn beperkt. Toch werden op deze wijze in 1962 voor vijf miljoen F premies toegekend. Meer dan de helft, namelijk 55 %, der geleverde melk bekam geen premie. Als men hierbij bedenkt dat de normen voor het bekomen van de premie merkkelijk lager zijn gesteld dan gebruikelijk in de omliggende landen, heeft men direkt een beeld van de enorme inspanning die nog moet geleverd worden. Dit betekent niet alleen de kwaliteitsbepaling en -betaling nog verbeteren en uitbreiden, maar ook, en zelfs vooral, voorlichting verschaffen op de hoeve zelf.

De Westvlaamse zuivelproductie is zeer verscheiden, maar toch is ze hoofdzakelijk georiënteerd naar de kaasbereiding. Om meerdere redenen is dit blijkbaar de juiste weg. De zuivelindustrie in deze provincie doet juist dit jaar een zeer sterke inspanning om de produktie te verhogen, de kwaliteit te verbeteren en het gamma der geproduceerde soorten uit te breiden. West-Vlaanderen kan in deze sektor een onaanvechtbare leidende positie in het land innemen. Er is echter één beperkende faktor, namelijk de kwaliteit van de grondstof. Want voor geen enkel zuivelprodukt is deze kwaliteit van zo een overwegend belang als voor de kaas.

Het weze mij vergund hier te wijzen op drie onmiddellijke gevaren die de kwaliteit van onze kaas en ook van de andere zuivelprodukten ernstig bedreigen, vooral nu wij ons op het pad van de massale produktie begeven. Deze gevaren spruiten voort, hoe paradoxaal ook, uit de vooruitgang. Bedoeld worden: het gebruik op de boerderij van melkmachines en kuilvoeder en het aanwenden van antibiotika bij de bestrijding van uierontstekingen.

De melkmachine betekent een merkwaardige technische en, laten we het niet vergeten, ook sociale vooruitgang. Er waren in deze provincie in 1955 circa 1.700 melkmachines in gebruik. In 1962 beliep dit getal bijna 4.000. Deze toename gebeurde dus eerder traag, maar ze zal in de nabije toekomst waarschijnlijk een veel sneller verloop kennen. De melkmachine is

voor de hygiënische melkwinning een machtig hulpmiddel of een ware ramp. In meer dan de drie vierden der gevallen doet het laatste zich voor, om de eenvoudige reden dat de veehouder niet op de hoogte is van het juiste gebruik en de juiste werking der machine. Om deze reden en ten overstaan van de te verwachten uitbreiding van het machinaal melken is een doelmatige en intensieve voorlichtingsaktie absoluut noodzakelijk.

Een analoge beschouwing kan gemaakt worden voor het kuilvoeder. In bepaalde landen is het voeren van kuilvoeder aan dieren wier melk bestemd is voor de kaasbereiding zelfs verboden. Dit is bij ons niet mogelijk en ook niet nodig. Goed kuilvoeder betekent een vooruitgang voor de economie van het veebedrijf en het is volstrekt niet schadelijk voor de kaasbereiding. Slecht kuilvoeder daarentegen is niet alleen weinig geschikt voor de veevoeding; voor de kaasbereiding kan het in uiterste gevallen het stopzetten der produktie noodzakelijk maken. Een merkkelijke uitbreiding van het gebruik van kuilvoeder is te voorzien. Indien men nefaste resultaten wil vermijden, vooral met het oog op de kaasbereiding, dan is een systematische monsternamen en analyse van dit voeder hoogst wenselijk voor alle bedrijven waar het aangewend wordt. De uitslagen moeten samen met een passende voorlichting aan de veehouder worden medegedeeld.

Het willekeurig gebruik van antibiotika door de veehouder vormt eveneens een zeer ernstig probleem. Dit vereist echter in de eerste plaats maatregelen op het nationale vlak, zodat een uitvoeriger bespreking minder past in het kader van dit artikel. Toch dient er op gewezen dat ook hier provinciale initiatieven zeer nuttig kunnen zijn.

VI. Besluit

Er werd getracht de Westvlaamse zuiveleconomie te situeren in het nationale kader. Uit hetgeen voorafgaat moge blijken dat deze economie aspecten vertoont die karakteristiek zijn voor de provincie. Het lijkt dus duidelijk dat, in het raam van de Belgische zuivelpolitiek, initiatieven op het provinciale vlak wenselijk zijn die de rendabiliteit van het Westvlaamse veehoudersbedrijf moeten helpen verzekeren. Het onbetwistbare nut van de aktie tot verbetering van de melkkwaliteit op de hoeve en van de produktiviteitskursus voor bedrijfsleiders vormt een sterk argument voor deze zienswijze.